

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

> Retouradres Postbus 1 3720 BA Bilthoven

Aan de Directeur-Generaal van de Volksgezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
drs. M. Sonnema
Postbus 20350
2500 EJ DEN HAAG

Aan de Directeur-Generaal Agro en Natuur
Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit
Drs. M.C. Beens
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Datum 24 augustus 2020
Onderwerp Advies n.a.v. 75e OMT-Z

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

KvK Utrecht 30276683

T 030 274 91 11
F 030 274 29 71
info@rivm.nl

Ons kenmerk
71/2020 LCI/JvD/at/nn

Behandeld door
LCI

T (030) 274 7000
F (030) 274 4455
lci@rivm.nl

Geachte mevrouw Sonnema, geachte mevrouw Beens,

Op 20 augustus 2020 riep het Centrum Infectieziektebestrijding (CIb) van het RIVM het Outbreak Management Team Zoönosen (OMT-Z) bijeen om te adviseren over de situatie rondom de COVID-19 bij nertsen.

A. Aanleiding OMT en doelstelling

Het OMT-Z is opnieuw om advies gevraagd in verband met mogelijke risico's van de nertsenhouderij voor de volksgezondheid. Het OMT-Z heeft op 17 juli jl. aangegeven dat, als er na half augustus nog nieuwe besmettingen zijn en als de humane epidemiologische situatie niet is veranderd, dat preventieve ruiming van bedrijven een optie is om reservoirvorming in de nertsenhouderij te couperen.

Sinds het vorige OMT-Z zijn er op 12 (locaties van) nertsenbedrijven besmettingen met SARS-CoV-2 vastgesteld, waarvan een aantal na half augustus. Ondanks de aanvullende maatregelen in juli, worden dus aanhoudend nieuwe besmette bedrijven aangetoond.

Hieronder volgen een korte samenvatting van de situatie en de adviezen van het OMT-Z.

B. Actuele situatie

Achtergrond

Sinds april tot aan 19 augustus zijn op 35 (locaties van) nertsenbedrijven besmettingen met SARS-CoV-2 vastgesteld waarbij ruiming hebben plaatsgevonden. Het ministerie van LNV heeft een vervoersverbod ingesteld van nertsen en mest, er is een verscherpt hygiëneprotocol ingesteld en een bezoekersverbod. Daarnaast is er een verplichting dat honden en katten op een (ontruimd) bedrijf moeten blijven. Daarbij is er een dringend advies dat medewerkers met klachten passend bij COVID-19 niet in aanraking komen met de nertsen en zich ten spoedigste laten testen; voor medewerkers zonder klachten werd gebruik van niet-medische mondklappers geadviseerd tijdens werkzaamheden met de nertsen.

Ondanks aanvullende maatregelen in juli, worden aanhoudend nieuwe besmette bedrijven aangetoond door middel van meldplicht en Early Warning (wekelijks testen van kadavers), ook nog na medio augustus.

Datum
24 augustus 2020

Ons kenmerk
71/2020 LCI/JvD/at/nn

C. Adviezen naar aanleiding van vragen

Hoe beoordeelt u de situatie wat betreft de besmettingen bij nertsens sinds het vorige advies van 17 juli 2020?

Is er meer inzicht in de infectiebronnen van de besmette bedrijven en de verspreidingsroutes? Zo ja, welke mogelijkheden zijn er om die routes te couperen?

Sinds het vorige OMT-Z is het aantal besmette nertsensbedrijven toegenomen van 23 tot 35. Er is nog steeds sprake van 5 verschillende virussequenties op de aangedane bedrijven, er zijn geen aanwijzingen voor nieuwe sequenties sinds het vorige OMT-Z. Dit wijst erop dat er geen introductie van nieuwe virussequenties vanuit de mens heeft plaatsgevonden in de nertsenshouderij. Van deze 5 sequentietypes komen er 3 voor op meerdere bedrijven (clusters). Hierbij moet vermeld worden dat van 8 bedrijven waar de besmetting recent is vastgesteld, nog geen sequentieanalyse verricht is.

De besmette bedrijven zijn vrijwel allemaal gevestigd in dezelfde regio als de bedrijven waar eerdere besmettingen met SARS-CoV-2 bij nertsens werden geconstateerd: in Noord-Brabant en het noorden van Limburg. In 1 geval is een bedrijf gelokaliseerd in het zuiden van Gelderland. Dit bedrijf heeft echter dezelfde eigenaar als een aantal andere besmette locaties.

De bevindingen bij de dieren voor zover nu bekend van de 12 nieuw besmette bedrijven sedert het vorige OMT-Z, passen bij infecties die relatief recent zijn ontstaan. Dit duidt erop dat de naar aanleiding van het vorige OMT-Z genomen maatregelen onvoldoende zijn geweest om nieuwe besmettingen onder nertsens in de regio Noord-Brabant en Limburg te voorkomen.

Het onderzoek naar de transmissieroute van SARS-CoV-2 onder nertsensbedrijven is volop gaande. Op grond van dat onderzoek zijn verschillende transmissieroutes minder waarschijnlijk. Er zijn geen aanwijzingen voor een besmettingsroute via voer, voertuigen, huisdieren, wild-life, op de bedrijven gebruikte materialen of via de lucht. Daarmee blijft de mens waarschijnlijk de belangrijkste verspreidingsbron tussen de bedrijven. Helaas blijkt het niet mogelijk de contacten tussen de bedrijven goed in kaart te brengen door een onvolledige registratie van personen die op de bedrijven zijn geweest (met name voor 10 juli, maar ook daarna blijven registraties onvolledig). Ook zijn tijdelijke medewerkers soms niet te bereiken, wat het onderzoek naar verbindingen tussen de bedrijven belemmert. Een aandachtspunt is ook dat de privacywetgeving de uitwisseling van persoonsgegevens van medewerkers op nertsensbedrijven tussen GGD en NVWA tegenhoudt, waardoor tracering van de transmissie route ernstig bemoeilijkt wordt. Hoewel de contacten van personen tussen bedrijven daardoor niet altijd te achterhalen zijn, zijn er duidelijke voorbeelden van contacten tussen de verschillende bedrijfslocaties, zoals bijvoorbeeld in het uitwisselen van personeel.

Deze transmissieroute zou mogelijk te couperen zijn door per bedrijfslocatie een vaste koppeling van medewerkers aan bedrijf aan te merken, zodat er geen uitwisseling van medewerkers tussen bedrijven meer kan plaatsvinden. Hier zou handhaving op naleving van zo'n regel belangrijk zijn.

Altijd is het van belang dat medewerkers met klachten zich laagdrempelig, dus prompt, laten testen bij de GGD/ En dat medewerkers van een besmet bedrijf allemaal getest worden (in kader van cluster onderzoek), waarbij de GGD bron en contactonderzoek (BCO) kan verrichten en middels sequentieanalyse van positieve monsters de verspreiding van het virus in kaart kan brengen.

Datum
24 augustus 2020

Ons kenmerk
71/2020 LCI/JvD/at/nn

Kunt u toelichten wat u bedoelt met reservoirvorming in de nertsenhoudrij?

Van reservoirvorming in de nertsenhoudrij is sprake als een bepaalde genetische virusvariant door de tijd aanhoudend voorkomt op nertsbedrijven, en voortgaande transmissie niet stopt met genomen maatregelen. Tot nu toe zijn drie van dergelijke clusters gezien op de bedrijven, waarmee reservoirvorming bevestigd is.

In welke mate verlagen de huidige maatregelen - een notificatieplicht en een actieve surveillance, en ruiming van besmette bedrijven - de kans op reservoirvorming?

De continuering van nieuwe besmettingen op nertsbedrijven, ook na medio augustus, geeft aan dat de maatregelen tot nu toe onvoldoende zijn om de infectieketens op en tussen nertsbedrijven te doorbreken en daarmee reservoirvorming te voorkomen.

Hoe groot acht u het risico voor de volksgezondheid door met SARS-CoV-2 besmette bedrijven? Kunt u dit onderbouwen, rekening houden met de huidige situatie van de humane epidemie?

Kunt u advies geven over de te nemen maatregelen om de risico's voor de volksgezondheid te verkleinen?

Personen in contact met besmette nertsen lopen een risico om besmet te worden met SARS-CoV-2. Van de 88 geteste humane contacten op besmette nertsbedrijven waren 43 positief (49%), waarbij aangemerkt moet worden dat niet iedereen getest is en dat het niet duidelijk is of al deze personen via nertsen of mensen besmet zijn. Daarmee ligt het risico om op een besmet nertsbedrijf geïnfecteerd te raken hoger dan in de gezinssituatie, waar binnen het huishouden de kans op een geval onder contacten van een bevestigde index circa 15-20% bedraagt. De reden voor dit verschil kan te maken hebben met blootstelling aan een hoge virusconcentratie in de stal. Ook blijkt het voor de medewerkers lastig tijdens het werk PBM adequaat te gebruiken.

Bij besmette medewerkers wordt, indien whole genome sequencing uitgevoerd kon worden, altijd dezelfde virussequenties aangetoond als bij de nertsen op het betreffende bedrijf. Uit de analyse van sequenties van COVID-19 patiënten uit de regio waar deze bedrijven gevestigd zijn, worden deze sequenties tot nu toe niet gevonden bij mensen buiten de nertsbedrijven. In een enkel geval is de sequentie wel aangetoond bij iemand die een direct contact van een medewerker van een nertsbedrijf bleek te zijn. Dit is te verwachten, omdat mens-op-mens transmissie van het virus mogelijk is. Het is daarmee van groot belang dat de GGD het BCO rondom een besmette medewerker van een nertsbedrijf goed kan uitvoeren. Door de besmette medewerker gedurende de besmettelijke periode in isolatie te laten gaan en de huishoud- en andere nauwe contacten in quarantaine, zou de humane transmissie keten doorbroken kunnen worden. Hiervoor is medewerking van de besmette medewerkers vereist en is het essentieel dat alle medewerkers van besmette bedrijven in beeld zijn bij en bereikbaar zijn voor de

GGD en dat zij getest worden zodat – indien geïndiceerd – de GGD BCO kan doen.

Datum

24 augustus 2020

Ons kenmerk

71/2020 LCI/JvD/at/nn

Het risico voor omwonenden is verwaarloosbaar zoals is gebleken uit luchtmonsters genomen buiten de stal, de niet-identieke virussequenties van patiënten uit postcodegebieden rond de besmette bedrijven, en de recente epidemiologische gegevens van COVID-19 patiënten in de regio's waar de besmette nertsbedrijven worden aangetroffen: in deze gebieden is op dit moment de incidentie van COVID-19 bij mensen relatief laag. Daarnaast is zoals eerder aangegeven tot nu toe de sequenties die circuleren onder de nertsen niet gevonden bij mensen buiten de nertsbedrijven, met 1 uitzondering. Hieruit kunnen we concluderen dat de kans op infectie vanuit nertsen voor mensen woonachtig buiten de nertsbedrijven momenteel verwaarloosbaar is ten opzichte van de kans op infectie van mens-op-mens in de bevolking.

Het OMT-Z vindt het zorgelijk dat het niet lukt om greep te krijgen op de verspreiding van het virus in de nertsenhoudery. De aanhoudende verspreiding van het virus naar en van mensen is vooral een risico voor medewerkers van de bedrijven. Hoewel er nu geen aanwijzingen zijn voor secundaire transmissie op grote schaal, kan dit op individueel niveau wel plaatsvinden voor de contacten van de medewerkers.

Ondanks het vooralsnog beperkte risico voor de volksgezondheid, blijft het gewenst om verspreiding van het virus binnen de nertsenhoudery te stoppen, ook omdat er veel onzekerheid blijft over de transmissieroute en het onwenselijk is dat het virus blijft circuleren onder nertsbedrijven (reservoirvorming), waarbij op langere termijn het risico bestaat dat er secundaire transmissie via medewerkers naar de algemene populatie kan optreden.

Het OMT-Z bekrachtigt haar eerder advies dat als de infectiedruk in de bevolking op termijn verder afneemt en mens-op-mens-transmissie relatief minder vaak optreedt, het belang van het voorkómen van nerts-op-mens-besmetting toeneemt. Nertsen vormen nu een reservoir voor het virus en kunnen dus een aanhoudende bron vormen voor besmetting van mensen en vanuit bedrijven herintroductie van het virus in de bevolking geven. Aangezien de preventiemaatregelen om verspreiding naar nertsbedrijven te couperen niet het gewenste resultaat opleveren is het OMT-Z is van mening dat het eerder gegeven advies gehandhaafd blijft, nl. dat de nertsenhoudery in Nederland dan zou moeten worden beëindigd.

In haar vorige advies heeft het OMT-Z aangegeven dat als de besmettingen van nertsbedrijven niet stoppen door de op dat moment genomen maatregelen, preventief ruimen de enige overblijvende optie is om reservoirvorming in de nertsenhoudery te stoppen. Preventief ruimen is echter niet alleen een zeer ingrijpende maatregel, het is ook een zeer omvangrijke en tijdrovende logistieke operatie omdat voldaan moet worden aan strenge eisen ten aanzien van dierenwelzijn en de veiligheid van betrokken personen. Onderzoek sinds het vorige OMT-Z heeft aangetoond dat er geen alternatieven zijn voor de huidige dodingswijze die het ruimen kunnen versnellen en tegelijkertijd voldoen aan de eisen ten aanzien van het dierenwelzijn. De capaciteit om bedrijven te ruimen blijkt momenteel net voldoende voor het ruimen van de besmette bedrijven, maar bij het overgaan tot aanvullend preventief ruimen van niet-besmette bedrijven zal dit geruime tijd in beslag nemen, mogelijk zelfs langer dan een half jaar. Dit betekent dat bij het overgaan tot preventief ruimen, de ruiming van een deel van de bedrijven pas plaats kan vinden ná de periode dat jaarlijks de dieren

gepeld worden (t.w. in november). Dit is zonder meer onwenselijk, omdat het SARS-CoV-2 virus waarschijnlijk ook in 2021 in Nederland blijft circuleren en daarmee het risico van infectie op nertsbedrijven blijft bestaan. Preventief ruimen is daarmee volgens het OMT-Z niet de meest effectieve wijze om reservoirvorming in de nertsenhoudery te stoppen.

Datum
24 augustus 2020

Ons kenmerk
71/2020 LCI/JvD/at/nn

Het heeft daarom de voorkeur van het OMT-Z om:

1. besmette nertsbedrijven te ruimen;
2. in te zetten op een versterkte screening van bedrijven in combinatie met beter management personeel (zie onderstaand);
3. een verplichtte stopregeling voor de nertsenhoudery in Nederland na de pelsperiode in november van dit jaar.

Het OMT-Z adviseert om tot de pelsperiode de huidige maatregelen te handhaven, met als toevoeging dat er geen uitwisseling van personeel tussen de bedrijfslocaties meer wordt toegestaan. Ook dient minimaal er een goede registratie van medewerkers per bedrijf te zijn. Opsporing van Sars-Cov-2 onder nertsen blijft van groot belang, en het Early warning systeem is daarbij cruciaal. Hierbij kan nog gedacht aan het versterken van de screening door het nemen van ruimere steekproeven bij verdachte bedrijven, het verhogen van het minimale aantal dode dieren in de Early Warning, het onderzoeken van fecesmonsters en/of het ophangen van stofdoekjes in de stallen om tijdig virus in het stof te detecteren.

Alle bedrijven, ook die niet besmet zijn, stoppen dan eind 2020 definitief, waarbij er een goed protocol nodig is voor het pelzen van de dieren, om zekerheid te hebben dat er geen (of tenminste zo laag als mogelijk) risico op blootstelling is van medewerkers aan Sars-CoV-2. Tenslotte moet voorkomen worden dat (fok)dieren geëxporteerd worden.

Het OMT-Z vindt dit de beste optie omdat het volksgezondheidsrisico op de korte termijn voor omwonenden en de rest van de populatie zeer klein is zoals boven aangegeven en het volksgezondheidsrisico op de langere termijn (reservoirvorming en daaruit volgende infecties) zo het snelst kan worden gecoupeerd. Met deze strategie kan het risico op lange termijn te niet gedaan worden, en blijktens de aan het OMT-Z verschaft informatie is deze strategie ook de aanpak die dit het snelst realiseert.

Welke bedrijven hebben een verhoogde kans te worden besmet met SARS-CoV-2? Kunt u dit toelichten?

Tot nu toe zijn alleen bedrijven beneden de rivieren (incl. het bedrijf net boven de Maas) besmet. Dit kan in de nabije toekomst veranderen omdat ook elders de kans op insleep vanuit de mens aanwezig is.

Omdat de meest waarschijnlijke transmissie route tussen bedrijven via de mens gaat en medewerkers relatief vaak besmet raken op besmette bedrijven, vormt de uitwisseling van medewerkers tussen bedrijven of tussen locaties een risico. Derhalve hebben bedrijven die tijdelijke medewerkers inhuren die ook op andere, besmette bedrijven hebben gewerkt, een verhoogd risico op besmetting.

Als er verschillen zijn tussen bedrijven, is het opportuun om per regio maatwerk te leveren wat betreft maatregelen? Is een regionale aanpak van maatregelen mogelijk om de risico's voor de volksgezondheid te verkleinen en zo ja, kunt u toelichten welke regio deze maatregelen dan moeten worden opgelegd om dit te bewerkstelligen?

Hoewel de besmettingen zich nu in 1 regio concentreren, is er geen principiële reden dat besmetting vanuit de mens van nertsen die gehouden worden in nertsenbedrijven in andere regio's niet zal optreden. Daarom adviseert het OMT-Z om bovengenoemde maatregelen voor alle nertsenbedrijven in Nederland te nemen.

Datum

24 augustus 2020

Ons kenmerk

71/2020 LCI/JvD/at/nn

Samenvattend is de preferentiestrategie om het risico op reservoirvorming in de nertsenhouderij te voorkómen, en daarmee aanhoudende introductie naar de humane populatie te voorkómen, door:

- versterkte screening van bedrijven in combinatie met beter management van personeel (koppeling medewerkers aan bedrijven, registratie persoonsgegevens en testen na blootstelling en bij klachten),
- continuering van het ruimen van besmette bedrijven,
- stoppen van alle bedrijven na het pelzen aan het einde van dit jaar.

Tot een nadere mondelinge toelichting ben ik gaarne bereid.

Hoogachtend,

Prof. dr. J.T. van Dissel
Directeur CIB